



LANDVERND

ÁRSRIT
2024–2025



Landvernd, landgræðslu- og umhverfisverndarsamtök Íslands, eru frjáls félagasamtök sem starfa að umhverfismálum til að vernda og bæta lífsgæðin í landinu. Hlutverk Landverndar er að standa vörð um íslenska náttúru og vera virkur þátttakandi í stefnumótun, fræðslu og upplýstri ákvarðanatöku í málum er varða landnotkun, auðlindir og umhverfi. Félagar í Landvernd eru um 5.400 og aðildarfélög eru 39.

Þessi skýrsla stjórnar er lögð fram á aðalfundi Landverndar 23. maí 2025.

Forsíðumynd: Við Sogin á Reykjanesi, Roar Aagestad
Ábyrgðarmaður: Þorgerður María Þorbjarnardóttir
Umbrot: Örn Guðnason. Prentun: Litlaprent



EFNISYFIRLIT

Af grænum fánum og gönguferðum	4
Hafa verður náttúruvernd í heiðri hverja stund	5
Vitundarvakning um sterka umhverfisvernd	6
Reykjanesfólkvangur – til hamingju með afmælið.....	8
Að taka tillit til mófugla á varptíma	10
Ættjarðarljóð – myndræn endurgerð.....	12
Áskorun náttúruverndarsamtaka inn í sáttmála ríkisstjórnar	15
Blómlegur Grænfánaskóli í borginni	16
Mikilvægt að taka þátt í Grænfánanum	18
Landshlutfundir Grænfánans	19
Umhverfisfréttafólk – Ungt fólk nýtir sköpunarkraft sinn.....	20
Ályktanir og áskoranir 2024–2025	22
Nokkrir viðburðir starfsársins	24
Umsagnir og erindi	26
Alviðra – Allt í blóma	27
Starfsfólk Landverndar	28
Stjórn Landverndar	29
Rekstrar- og efnahagsreikningur Landverndar 2024.....	30
Um stefnu Landverndar	31

AF GRÆNUM FÁNUM OG GÖNGUFERÐUM

Á nánast öllum umræðufundum sem ég hef sótt síðustu tvö ár hefur komið upp að náttúruverndurum, ungum sem öldnum, finnst mikilvægt að fræða fólk um umhverfismál. Ég er sammála og mjög ánægð með fræðslustarfið sem Landvernd vinnur. Ég tel einmitt mikilvægt að hlúa vel að því svo starfið geti vaxið og dafnað. Fræðslustarfi lýkur aldrei því alltaf er hægt að læra meira og ná til fleira fólks.

Fræðsla er margslungin og snýst um margt annað og meira en að dæla hráum staðreyndum á fólk. Á tímum upplýsinga-óreiðu og vaxandi notkunar gervigreindar og falsfrétta er ekki síður mikilvægt að fólk læri að meðtaka upplýsingar með gagnrýnni hugsun og vegi og meti hvaðan þær koma og hvort að möguleiki sé á að fleiri hliðar séu á málum.

Annar mikilvægur þáttur í fræðslu er að efla samkennd og skilning á viðfangsefnum í samhengi hlutanna. Eitt er að vita að spói er vaðfugl og farfugl af snípuætt, en annað að þekkja hljóðið í spóanum þegar þú ferð út í náttúruna, þekkja hann í sjón, fylgjast með farfuglunum koma til landsins og gleðjast yfir því þegar þeir skila sér á varpstöðvar sínar á Íslandi, alls staðar að úr heiminum.

En það er fleira sem skilar sér til okkar utan úr heimi. Þaðan koma líka alls kyns vörur til okkar með flóknum aðfangakeðjum þar sem reynir á hvert og eitt heimsmarkmið á leiðinni. Þá er ógerningur fyrir hvert og eitt okkar að fræðast um öll skref aðfangakeðjunnar til þess að geta tekið fullkomlega meðvitaðar ákvarðanir í okkar neyslu. Þar er af nógu að taka. En ég hef orðið vör við jákvæða þróun þar sem fleiri og fleiri kynna sér málin og taka jákvæð skref.



GRÆNFÁNINN

Landvernd hefur í 23 ár haldið úti verkefni Grænfánans sem er hluti af alþjóðlegri stofnun um umhverfisfræðslu (Foundation of Environmental Education: FEE). Hátt í 200 skólar á Íslandi eru grænfánaskólar og stuðla þannig að meðvitund um umhverfismál, þekkingu á náttúru Íslands og nemendalýðræði. Nemendur eiga stóran þátt í starfinu, setja sér markmið og skrifa eigin sáttmála um umgengni við náttúru og umhverfi. Landvernd stendur einnig fyrir verkefninu „Umhverfisfréttafólk“ þar sem nemendaverkefni um umhverfismál keppa til úrlita innanlands og einnig á alþjóðavísu. Ljósmyndir nemenda frá Íslandi hafa oftast einu sinni unnið til verðlauna á alþjóðlegum vettvangi verkefnisins. Menntaverkefni Landverndar eru án efa eitt helsta stolt félagsins.

FJÖLBREYTT ALMENNINGSFRÆÐSLA

Landvernd vinnur líka að almenningsfræðslu á víðum vettvangi, á samfélagsmiðlum og með viðburðahaldi og fræðslugöngum með græna fána á lofti. Þá ber hátt mánuðurinn „Nægjusamur nóvember“ þar sem ljósi er varpað á ofneyslu og áhrif hennar. Landvernd beinir sjónum okkar að því sem færir okkur hamingju og talar fyrir því að einfaldara líf sé betra líf. Ógerningur er að setja sig inn í allar aðfangakeðjur vara sem við kaupum, en góð leið til þess að vera umhverfisvænni er einmitt að kaupa minna og nota tímann til þess að hlæja með vinum og njóta náttúrunnar.

Til þess að efla fólk í náttúruupplifunum hefur Landvernd einnig boðið upp á fræðslu- og baráttugöngur um ósnortin svæði sem hafa vakið mikla lukku. Svo nú gefum við í og göngum inn í sumarið með náttúruanda í brjósti.



Blóðberg í mosapembu. Ljósmynd: Andrés Skúlason.

Hafa Verður Náttúruvernd í heiðri hverja stund

Þessi orð mælti Vigdís Finnbogadóttir, fyrrverandi forseti Íslands á fimmtíu ára afmæli Landverndar árið 2019. Vigdís hefur verið verndari Landverndar í nærri aldarfjórðung, frá því 2002 og er enn. Félagar og allt fólk sem lætur sig náttúru og umhverfi varða, mun aldrei fá fullþakkað Vigdísí stuðninginn sem hún hefur veitt þjóðinni til að verja það sem okkur öllum er mikilvægast, sjálfa náttúruna.

Í kjölfar sjónvarpsþátta um Vigdísí, sem sýndir voru á liðnu ári, rifjaði Landvernd upp brot úr boðskap verndara síns, við embættistöku forseta árið 1988. Hvert orð úr setningarræðu Vigdísar sem flutt var á Alþingi Íslendinga á jafn vel við í dag. Eða enn betur.

„Alla tíð verðum við að minnast þess að landið sem við höfum tekið í arf er aðeins eign okkar skamma stund. Okkur ber skylda til að skila því í hendur afkomenda okkar, ekki aðeins jafngóðu heldur enn betra en það var þegar við tókum við því.“

Einnig er vert að rifja upp orð Vigdísar um hálendið, sem sögð voru við annað tækifæri, fyrir nokkrum árum.

„Hálendið á Íslandi á auðvitað að verða að þjóðgarði. Þjóðgarðar eru þekktir út um allan heim og ef farið er að spilla þeim þá eru margir sem koma til með að mótmæla, ekki aðeins þjóðin sjálf heldur fólk úti í heimi sem ekki vill eyðileggja jörðina. Ég bara bíð eftir því að það verði sem allra fyrst samþykkt að gera hálendið að þjóðgarði.“



Orð og gjörðir Vigdísar hafa eflt vitund og skilning á umhverfisvernd, ekki aðeins á Íslandi heldur um allan heim. Að slíkur forseti sé og hafi lengi verið verndari samtaka eins og Landverndar er mikill heiður. Félagar í Landvernd vilja á þessum tímamótum óska Vigdísí allra heilla, þakka af hjarta fyrir samfylgdina fram til þessa dags og sýna henni þakklætisvott, með því að lofa að hafa náttúruvernd í heiðri allar stundir.

Landvernd óskar Vigdísí Finnbogadóttur innilega til hamingju með 95 ára afmælið sem var þann 15. apríl 2025.

ÁVARP FRAMKVÆMDASTJÓRA
BJÖRG EVA ERLENDSDÓTTIR

VITUNDARVAKNING UM STERKA UMHVERFISVERND

Á starfsárinu leitaðist Landvernd áfram við að auka samráð og sameina krafta allra sem vinna að umhverfis- og náttúruvernd á Íslandi. Samtal og samvinna stjórnvalda og fyrirtækja við frjáls félagasamtök sem vinna að verndun loftslags og náttúru er alltaf mikilvæg og á tímum mikilla samfélagsbreytinga er hún lífsnauðsyn. Staða Íslands hefur breyst hratt á síðustu árum og vitundarvakning orðið um að náttúra landsins og auðlindir eru langt í frá ótæmandi. Náttúru- og auðlindanotkun verður að forgangsraða og skoða hverja framkvæmd með hagsmuni umhverfis og framtíðar í forgrunni. Eins og Vigdís Finnbogadóttir, verndari Landverndar og fyrrverandi forseti segir „Hafa skal náttúruvernd í huga hverja stund“. Nýting þarf að vera sjálfbær og í sátt við náttúru og lífríki og hafa í huga að friðun er líka verðmæt.

SAMVINNA VÍTT UM LAND

Formaður og starfsfólk Landverndar fóru í ferðir um landið og héldu fundi og vinnudaga með félögum fyrir norðan og austan. Héldu stóran fræðslufund um vindorku með NAUST



á Austurlandi, samráðsfund með SUNN á Akureyri, tíndu rusl við Mývatn og heimsóttu náttúrustofur. Landvernd vann með íbúasamtökum í Þorlákshöfn að verndun umhverfisins, en þeirri vinnu lauk með íbúakosningu þar sem hagsmunir matvælaframleiðslu og vilji meirihluta íbúa varð yfirsterkari áformum um mölunarverksmiðju í bænum. Landvernd studdi við baráttu VÁ um verndun Seyðisfjarðar. Nokkrar sameiginlegar áskoranir ólíkra náttúruverndarsamtaka voru sendar stjórnvöldum á árinu. Um verndun sjávar, námugróft á djúpsævi, um bann við hvalveiðum, um mikilvægi Árósa-samningsins, um sjókvíaelði í Seyðisfirði og um frumvarp um breytingar á vatnalögum.

Hjálparfoss í Þjórsárdal. Ljósmynd: Andrés Skúlason.



FRÆÐSLA OG FÉLAGSSTARF

Landvernd hélt fjölbreytta viðburði einu sinni til tvisvar í mánuði allt starfsárið. Oft fjarfundi til að tengja sem best við félag og félög úti á landi. Farið var út í náttúruna þegar færi gafst, m.a. tvær stórar göngur undir heitinu „Heiðar í háska“ en þar gengu á annað hundrað manns um heiðalönd á Vesturlandi þar sem áform eru um vindorkuver. Fræðsluganga með Ferðafélaginu í Elliðaárdal var haldin í skamdegissól og mættu um sjötíu. Fuglavernd og Landvernd efndu til fuglaskoðunar á Seltjarnarnesi síðastliðið vor og fuglaspilakvöld voru skipulögð með Fuglavernd. Fjölbreytt dagskrá var í Alviðru fræðslusetri Landverndar allt árið undir forystu Tryggva Felixsonar formanns Alviðrustjórnar. Þuríður Helga Kristjánsdóttir bauð upp á fjarfund í nafni Landverndar um tengslarof manns og náttúru og nú í vor var gengið með Davíð Arnari Stefánssyni og Náttúruverndarsamtökum Suðvesturlands um Krýsuvík og Hallmundarhraun.

ALÞJÓÐARÁÐSTEFNUR

Landvernd setti kraft í alþjóðastarf og sótti formaður Landverndar tvær alþjóðaráðstefnur Sameinuðu þjóðanna á starfsárinu COP 16 og COP 29. Sú fyrri var ráðstefna um líffræðilegan fjölbreytileika í Cali í Kólumbíu og sú síðari árleg loftslagsráðstefna í Bakú í Azerbadjan. Nokkrir fræðslufundir voru haldnir í tengslum við ráðstefnurnar og formaður var með föst innsögð á RÚV um gang mála frá báðum ráðstefnunum. Landvernd telur mikilvægt að samningarnir um líffræðilega fjölbreytni og loftslagið verði samþættir og leggur áherslu á að verndun loftslags og náttúru er sama mál.

STARFIÐ KRINGUM ALÞINGISKOSNINGAR

Þegar boðað var til kosninga í haust óskaði Landvernd eftir að fá að hitta öll framboð til að koma loftslags- og náttúru-

vernd á dagskrá. Þegar upp var staðið höfðu flestir flokkanna tekið á móti félagasamtökunum fimm sem kynntu þeim mikilvægustu áherslur í umhverfismálum. Flokkarnir lofuðu samstarfi við félagasamtökin á komandi kjörtímabili. Kosningabaráttan var stutt, efnahags- og húsnaðismál urðu allsráðandi í umræðu fjölmiðla og því efndi Landvernd og samtökin fimm til pallborðsumræðna með oddvitum flokkanna rétt fyrir kosningar og Ungir umhverfissinnar afhentu einkunnir Sólarinnar. Á grunni stjórnmálaumræðnanna sendu samtökin áskorun til nýrra ríkisstjórnarflokka um áherslur.

STARFSFÓLK LANDVERNDAR

Starfsfólki Landverndar fækkaði á starfsárinu þegar Heiður Agnes Björnsdóttir og Vigdís Fríða Þorvaldsdóttir létu af störfum um mitt síðasta ár. Nýlega hætti Rannveig Magnúsdóttir sem starfað hefur lengst allra hjá Landvernd, en hún er nú hjá Biodice. Borghildur Gunnarsdóttir hóf störf hjá Grænfánanum í haust. Starf upplýsingafulltrúa hefur dreifst milli starfsfólks og verktaka síðasta árið, en Ragnhildur Katla Jónsdóttir kemur ný inn í júní

STERKARI SAMAN MEÐ ENDURNÝJÐA STEFNU 2025

Landvernd endurnýjar stefnu sína á þriggja ára fresti og nú er tíminn. Vinna við stefnumótun hefur staðið í stjórn og starfshópum frá því í janúar og þar til nú, með aðkomu náttúruverndarféлага um allt land sem lýstu áherslum sínum á fundum um landið. Þær eru helstar, aukin samvinna, fleiri Grænfánaskólar, fræðsla, upplýsing, sýnileiki og síðast en ekki síst samstaða allra sem vilja vinna náttúrunni og loftslaginu gagn. SAMAN ERUM VIÐ STERK.

Á Grjóthálsi í göngunni „Heiðar í háska“. Ljósmynd: Sigurjón Geir Eiðsson.



DAVÍÐ ARNAR STEFÁNSSON

SÉRFRÆÐINGUR HJÁ LANDI OG SKÓGI

REYKJANESFÓLKVANGUR TIL HAMINGJU MEÐ AFMÆLIÐ

Reykjanesfólkvangur var stofnaður með reglugerð árið 1975 og verður því 50 ára síðar á þessu ári. Fólkvangurinn, sem nær nokkurn veginn frá Seltöngum að Herdísarvíkurhrauni í suðri og frá Búrfellsgjá að Vífilsfelli í norðri, var friðlýstur sem útivistarsvæði í þeim tilgangi að tryggja almenningi aðgang að náttúru og menningarminjum í nánd við þéttbýlið. Jafnframt var komið á fót stjórn um fólkvanginn þar sem fulltrúar sveitarfélaganna sem að honum standa eiga sæti auk Náttúruverndarstofnunar enda friðlýst svæði innan fólkvangsins. Og nú á fólkvangurinn stórafmæli sem er auðvitað ástæða til hátíðarhalda og mögulega tilefni til að færa honum og fólkinu sem hann er jú kenndur við veglega gjöf. Kannski stækka hann og færa hann upp um friðlýsingarflokk?

En sú er ekki raunin. Á þessum merku tímamótum í sögu Reykjanesfólkvangs bendir flest til þess að hann sé að liðast í sundur fremur en að eflast. Alla vega er stjórnin að leggja upp laupana. Sveitarfélögin sem standa að fólkvangnum en eiga ekki land að honum hafa hvert af öðru ákveðið að segja sig úr samstarfinu. Reykjavík tók fyrst af skarið en Vogar, Kópavogur, Seltjarnarnes og Reykjanesbær fylgdu í kjölfarið. Þá standa eftir Garðabær, Grindavík og Hafnarfjörður sem öll eiga land að fólkvangnum og þegar þetta er skrifað hefur Hafnarfjörður ákveðið að undirbúa úrsögn. Ástæða útgöngu sveitarfélaganna er sögð vera ómarkvisst stjórnsýslufyrirkomulag fólkvangsins og að ekki sé samstarfssamningur í gildi um reksturinn né verndar- og stjórnunaráætlun fyrir hann.

Sennilega hafa sveitarfélögin sem um ræðir nokkuð til síns máls. Reykjanesfólkvangur hefur frá upphafi verið eins konar olnbogabarn í stjórnsýslunni og í raun vannýtt tækifæri. Það er þó ekki við neina aðra að sakast í þeim efnum en sveitarfélögin sjálf fyrir að hafa ekki tekið verkefnið fastari tökum. Þau hafa haft nægan tíma til að greiða úr stjórnsýsluflækjum, semja um samstarfið og ráðast í gerð verndar- og stjórnunaráætlunar í samstarfi við viðeigandi stofnanir og hagaðila. Eftir sem áður er staðan bagaleg, ekki síst fyrir sveitarfélögin sem eftir standa og sitja ein uppi með verkefnið því þótt stjórnin sé lögð niður fellur friðlýsingin ekki úr gildi.



Veik staða Reykjanesfólkvangs er ógn við náttúru, sögu, efnahagslíf og mannlíf á Reykjanesi og í raun landið allt. Náttúruvernd hefur sennilega aldrei í mannkynssögunni verið mikilvægari en einmitt nú. Líffræðileg fjölbreytni, vernd og endurheimt vistkerfa er lykillinn að viðhaldi náttúrulegra ferla og um leið loftslagsvandann. Minjavernd er einnig gríðarlega mikilvæg. Minjar geyma sögu okkar og sjálfsmynd sem þjóðar og varða um leið leiðina að framtíðinni. Án þeirra og án sögunnar erum við rótlaus og stefnulaus. Jafnframt eru innan fólkvangsins margir af helstu ferðamannastöðum landshlutans, steinsnar frá alþjóðaflugvelli sem afla mikilvægra tekna fyrir þjóðarþúið. Svo er auðvitað ómetanlegt fyrir samfélagið á Reykjanesi og höfuðborgarsvæðinu að hafa stórkostlega og ósnortna náttúru í túnfætinum en gildi og lýðheilsuhlutverk útivistar er óumdeilt og margsannað.

Með þetta í huga hvet ég sveitarfélögin sem bera ábyrgð á fólkvanginum til að taka málefni hans föstum tökum og tryggja vernd svæðisins til framtíðar. Ég legg til að þau gangi á fund ráðherra umhverfismála, ræði framtíð fólkvangsins – stjórn hans og rekstur, og mögulega aðkomu ríkisins að rekstrinum. Landvernd og náttúruverndarsamtök á svæðinu lýsa yfir fullum stuðningi og vilja til að taka þátt í því mikilvæga verkefni. Hagsmunir ríkisins eru talsvert miklir, einkum nú þegar eldgosatímabil er hafið á Reykjanesi, og akkur í því fyrir ríkið að hafa greiðan aðgang að stjórn svæðisins og umsjón. Einnig þarf að ræða tækifæri til að stækka fólkvanginn, t.d. í austurátt og bæta við Herdísarvík og Brennisteinsfjöllum. Jafnframt efla umsjón hans og auka landvörslu en henni er nú ábótavant á sama tíma og umferð um svæðið hefur aukist verulega á liðnum árum. Þá mætti skoða að færa fólkvanginn um friðlýsingarflokk og breyta honum í þjóðgarð. Eldfjallabjóðgarður eins og talað var um á sínum tíma hefur sennilega aldrei verið jafn viðeigandi og frábær fimmtugsafmælisgjöf til landsins og fólksins. Þetta er jú stórafmæli ekki satt?

Á Reykjanesi. Ljósmynd: Ellert Grétarsson.



TÓMAS GRÉTAR GUNNARSSON

NÁTTÚRUFRÆÐINGUR, FORSTÖÐUMAÐUR
RANNSÓKNASETURS HÍ Á SUÐURLANDI

AÐ TAKA TILLIT TIL MÓFUGLA Á VARPTÍMA

Fjölbreytni lífsins á jörðinni er stórkostleg. Hún stendur undir lífi okkar og yndi og flæðir um heiminn sem orka og næringar-efni í hnattrænum og staðbundnum hringrásum. Að vernda umhverfið og samræma nýtingu þess og vernd, er og verður viðvarandi áskorun ^{1,2}. Íslensk náttúra er heillandi og einstök í fábreytni sinni en eins og títt er um úthafseyjar eru hér fáar tegundir en oft mjög stórir stofnar lífvera. Að viðhalda líffræðilegri fjölbreytni af því tagi sem birtist í stórum stofnum, þegar ásókn í búsvæði þeirra eykst, er einstakt viðfangsefni.

Fuglafána Íslands er um margt óvenjuleg. Vegna hnattstöðu, jarðfræði, landnotkunar og fleiri þátta eru hér hlutfallslega margar tegundir fugla sem verpa á jörðu niðri. Þeir algengustu þessara fugla eru í daglegu tali nefndir mófuglar og eru einkum vaðfuglar en einnig nokkrir spörfuglar og rjúpa. Þessir fuglar verpa á flestum gerðum af skóglausu, grónu landi svo sem mólendi, graslendi og votlendi og sumar tegundir ná jafnvel háum þéttleika á hálfgrónum svæðum ^{3,4}. Margir þessara stofna eru enn mjög stórir. Langflestir verpa þeir á láglandi en áætlað hefur verið að um 80–90% vaðfuglanna verpi á láglandi undir 300 m y.s. ⁵. Fleiri fugla mætti nefna sem eru enn algengir varp-fuglar á opnu landi á láglandi svo sem kjóa og grágæs ^{6,7}. Flestir verpa þessir landfuglar utan verndarsvæða og eru því í beinni skotlínu nær allra framkvæmda sem fara fram á láglandi.

Allir íslenskir fuglar eru friðaðir samkvæmt lögum en hægt er að aflétta friðun af nokkrum tegundum vegna nýtingar eða tjóns (nr. 64/1994). Friðunin nær líka til hreiðra fugla og unga. Það er því óheimilt að raska friðhelgi fuglavarps jafnvel þó heimilt sé að leggja búsvæði þeirra undir framkvæmdir. Þetta krefst þess af framkvæmdaaðilum að þeir grandu búsvæðum friðaðra fugla utan varptíma. Slíkt búsvæðatap getur þó augljóslega gengið gegn meginmarkmiðum laga í mörgum tilfellum. Þar má nefna ákvæði eins og að „*vernda [skuli] til framtíðar fjölbreytni íslenskrar náttúru*“, að „*tegundirnar nái að viðhalda sér í lífvænlegum stofnum til lengri tíma á náttúrulegum búsvæðum sínum*“ (nr. 60/2013) og „*að tryggja viðgang og náttúrulega fjölbreytni villtra dýrastofna*“ (nr. 64/1994). Lög, reglugerðir og skipulag sveitarfélaga virðast vanburða til að ná þessum markmiðum. En eftir stendur að óumdeilt er að fuglarnir sjálfir, egg þeirra og ungar eru friðhelg.

En hvaða ráð má gefa þeim sem hyggja á framkvæmdir á búsvæðum mófugla? Til að hlífa hreiðrum og ungum er best að forðast að fara í framkvæmdir þegar fuglar eru í varpi eða finna hreiður og unga svo að hægt sé að hlífa þeim við afföllum og þjáningu (lög nr. 64/1994 og 55/2013). Síðustu tvo áratugi hafa



Þúsundir mófuglahreiðra verið vöktuð við Rannsóknasetur Háskóla Íslands á Suðurlandi sem hluti af viðtækari rannsókn-um á stofnvistfræði mófugla ⁸. Einnig hefur verið fylgst með ungum algengra tegunda með merkingum og rafeindatækjum. Það er því komin góð mynd af því hvenær varptíminn er og hvernig gengur að staðsetja hreiður og unga. Varptímamann má sjá á mynd 1. Fyrstu fuglar hefja varp um miðjan apríl í góðum árum og þeir síðustu eru að verpa í byrjun júlí. Álega hjá flestum þessum tegundum tekur um 20–28 daga. Þá tekur við unga-skeið sem varir um mánuð þar til ungar verða fleygir. Á þessu má sjá að varptími algengra mófugla varir frá því um miðjan apríl þar til um miðjan ágúst. Mest er af hreiðrum og ungum á ferli í maí og júní en einnig er heilmikið fjör í júlí (mynd 1).

Fuglar hafa ýmsar leiðir til að fela hreiður sín og unga. Leiðir sem hafa mótast af náttúrulegu vali um milljónir ár í þróunarkapphlaupi við afræningja. Sumir fela hreiðrin vel og sitja mjög fast, svo sem stelkur og jaðrakn. Aðrir treysta á felubúning eggja og gott útsýni og læðast af hreiðri, jafnvel á nokkur hundruð metra færi, ef þeir verða varir við ógn. Í þessum flokki eru t.d. heiðlóa og spói. Þá er ýmislegt fleira í atferli fuglanna sem gerir hreiðraleit erfiða en tegundirnar vara t.d. hver aðra við óboðnum gestum. Að finna hreiður er sérhæfð vinna. Hún byggir á reynslu, þekkingu á lífsháttum tegundanna en fyrst og fremst á mikilli vinnu. Að finna eitt hrossagaukshreiður í góðum búsvæðum tekur t.d. 8 km göngu að jafnaði ⁹. Með því að bera saman varpþéttleika fugla í talningum og fjölda hreiðra sem finnast með verulegu leitarátaki á einstökum svæðum má fá hugmynd um hversu hátt hlutfall hreiðra finnst. Þetta hlutfall er mjög misjafnt eftir tegundum. Nær öll líkleg tjaldahreiður finnast til dæmis en í besta falli um þriðjungur af hreiðrum jaðrakans og heiðlóu. Og þetta er staðan þegar sérhæft fólk ver stórum hluta sumarsins á einstökum svæðum ¹⁰. Enn erfiðara er að finna unga flestra mófugla heldur en hreiður en þeir eru í góðum felubúningi, tvístrast fljótt er þeir heyra viðvörðunarköll foreldra og stinga sér oft á kaf í gróður. Afar langsótt er að finnast nema brot af ungum á einstökum svæðum nema með sérhæfðum rannsóknum ¹¹.

Samandregið þá er afar ólíklegt að framkvæmdaaðilar geti fundið nema brot af hreiðrum og ungum mófugla á varptíma nema með umfangsmiklum rannsóknum. Undantekningar gætu verið í sumum búsvæðum, t.d. á ógrónu eða lítt grónu



Hrossagauksungi.



Stelkur.



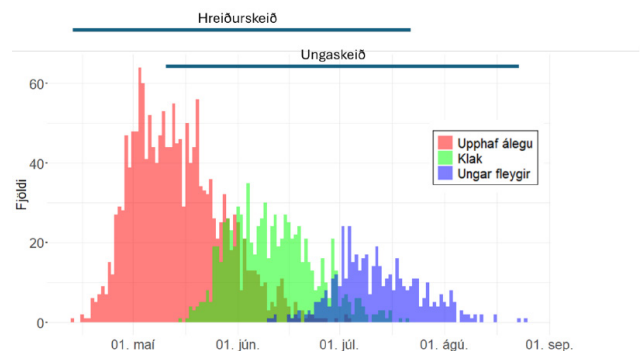
Tjaldur með unga sína.



Sandlóa.

landi svo sem á söndum eða í vegöxlum. Eina raunhæfa leiðin til að uppfylla lagalegar skyldur á þessu sviði virðist því að stunda framkvæmdir utan varptíma sem varir eins og áður segir frá miðjum apríl fram í miðjan ágúst. Til að vernda stofna til frambúðar er svo einnig nauðsynlegt að varðveita búsvæði þeirra.

Mynd 1. Varptími átta tegunda algengra mófugla. Á myndinni má sjá þrjár tíðnidreifingar. Sú fyrsta (bleik) sýnir hvenær varp hófst á fundnum hreiðrum ($n = 6741$ mófuglahreiður). Seinni dreifingarnar sýna dagsetningar klaks fyrir reiknaðan fjölda hreiðra sem egg klekjast úr (græn) og reiknaðar dagsetningar þegar ungar verða fleygir (fjólublá). Út frá birtum rannsóknum má áætla úr hversu mörgum hreiðrum ungar klekjast og hversu hátt hlutfall unga verða fleygir. Fyrstu eggjum er orpið rétt fyrir miðjan apríl og í síðustu hreiður er orpið í byrjun júlí. Ungar fara að klekjast um miðjan maí og þeir síðustu í byrjun ágúst.



Fyrstu ungar verða fleygir um miðjan júní en þeir síðustu um miðjan ágúst. Láréttar línur efst á mynd sýna heildarlengd hreiðurskeiðs og ungaskeiðs, þ.e. þess tíma sem hreiður eru virk eða ungar eru á ferli.

Heimildir

- Ripple, W. J. et al. 2017. World scientists' warning to humanity: a second notice. *BioScience* 67:1026-1028.
- Dasgupta, P. & Levin 2023. Economic factors underlying biodiversity loss. *Phil. Trans. Roy. Soc.* 378: 20220197.
- Borgný Katrínardóttir, Alves, J. A., Hrefna Sigurjónsdóttir, Páll Hersteinsson & Tómas Grétar Gunnarsson 2015. The Effects of Habitat Type and Volcanic Eruptions on the Breeding Demography of Icelandic Whimbrels *Numenius phaeopus*. *Plos One* 10, doi:10.1371/journal.pone.0131395.
- Lilja Jóhannesdóttir, Ólafur Arnalds, Sigmundur Helgi Brink, S. & Tómas Grétar Gunnarsson 2014. Identifying important bird habitats in a sub-arctic area undergoing rapid land-use change. *Bird Study* 61:544-552.
- Tómas Grétar Gunnarsson 2020. Búsvæði og vernd íslenskra vaðfugla. *Náttúrufræðingurinn* 90: 145-162.
- Tómas Grétar Gunnarsson, Gill, J.A., Appleton, G.F., Hersir Gíslason, Arnþór Garðarsson, Watkinson, A. & Sutherland, W.J. 2026. Large-scale habitat associations of birds in lowland Iceland: Implications for conservation. *Biological Conservation* 128:265-275.
- Tómas Grétar Gunnarsson, Appleton, G. F., Arnþór Garðarsson, Hersir Gíslason & Gill, J. A. 2008. Búsvæðaval og stofnvernd grágæsa á láglendi. *Blíki* 29:11-18.
- Laidlaw, R.A., Tómas Grétar Gunnarsson, Méndez, V., Carneiro, C., Böðvar Þórisson, Wentworth, A., Gill, J.A., Alves, J.A. 2020. Vegetation structure influences predation rates of early nests in subarctic breeding waders. *Ibis* 162: 1225-1236.
- Wentworth, A. 2015. Effect of different habitats on common snipe (*Gallinago gallinago*) breeding abundance and nest survival in lowland Iceland, MSc ritgerð, Nottingham Trent University, Nottingham.
- Verhoeven, M.V., Loonstra, A.H.J., McBride, A.D., Macias, P., Kaspersma, W., Hooijmeijer, Jos C. E. W., Velde, E.v.D., Christiaan, B., Senner, N.R., & Piersma, T., 2020. Geolocators lead to better measures of timing and re-nesting in black-tailed godwits and reveal the bias of traditional observational methods. *Journal of Avian Biology* 51.
- Jarrett, D., Lehtikoinen, A. & Willis, S. G. J. I. 2024. Monitoring wader breeding productivity. *Ibis* 166: 780-800.

ÆTTJARÐARLJÓÐ – MYNDRÆN ENDURGERÐ

Með kærum þökkum til Maríu Huldar Markan Sigfúsdóttur fyrir hugmyndina.
Ljóð: Hulda, 1944.



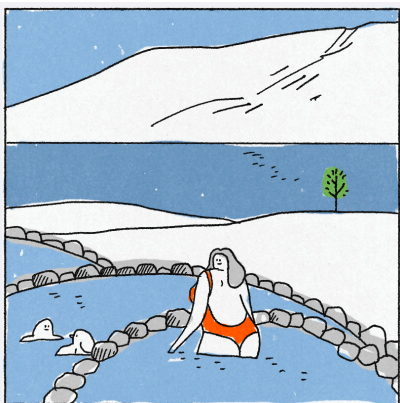
Hver á sér fegra föðurland,



með fjöll og dal og bláan sand,



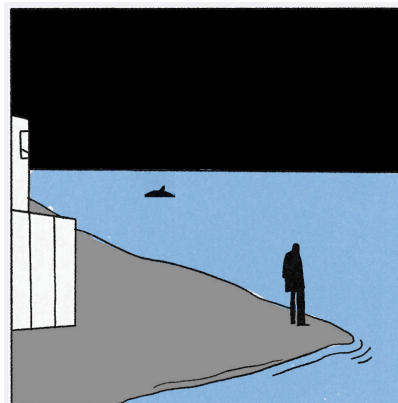
með norðurljósá bjarmaband



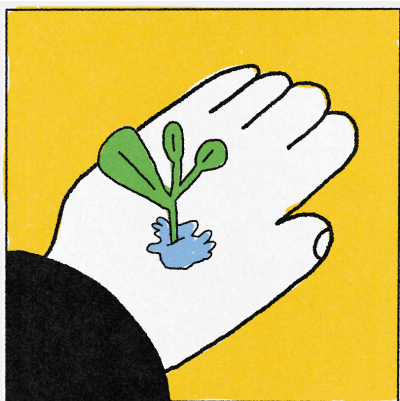
og björk og lind í hlið?



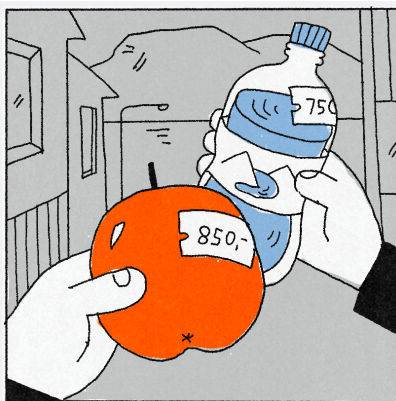
Með friðsæl býli, ljós og ljóð,



svo langt frá heimsins vígaslóð.



Geym, drottinn,



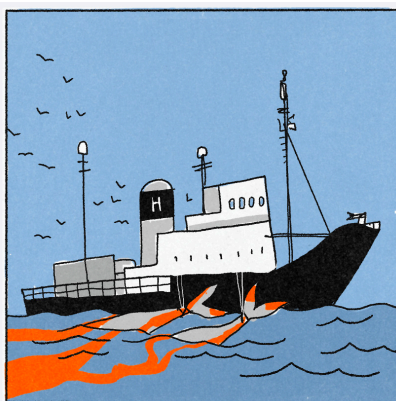
okkar dýra land



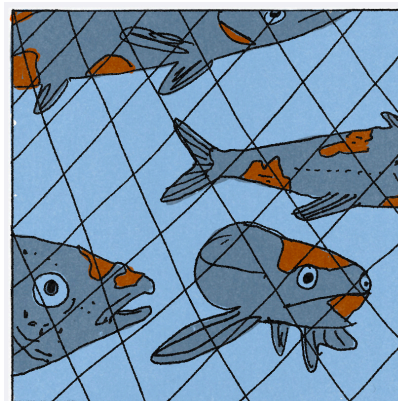
er duna jarðarstríð.



Hver á sér meðal þjóða þjóð,



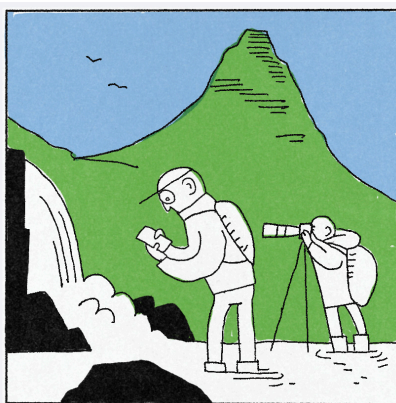
er þekkir hvorki sverð né blóð



en lifir sæl við ást og óð



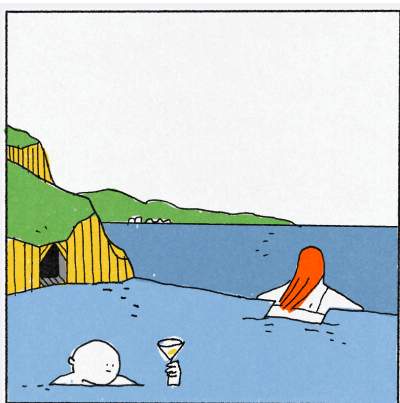
og auð, sem friðsæld gaf?



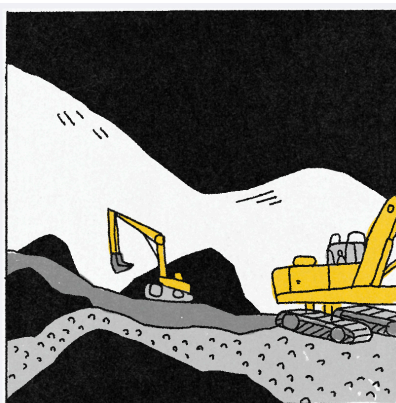
Við heita brunna, hreinan blæ



og hátign jökla, bláan sæ,



hún uni grandvör, farsæl, fróð



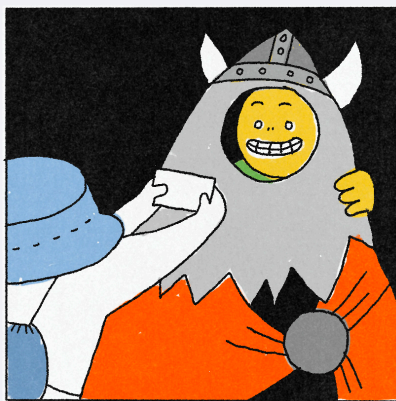
og frjáls -



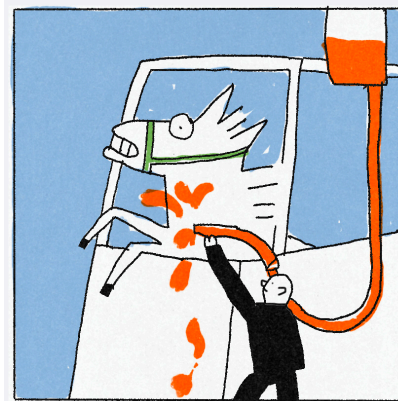
við ysta haf.



Ó, Ísland, fagra ættarbyggð,



um eilífð sé þín gæfa tryggð,



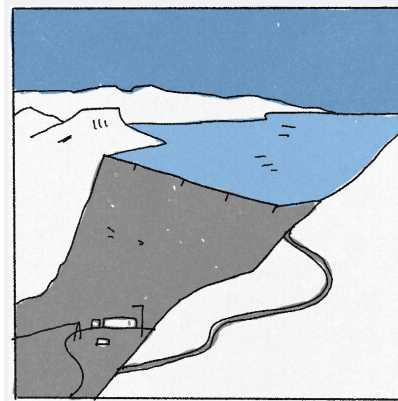
öll grimmd frá þinni ströndu styggð



og stöðugt allt þitt ráð.



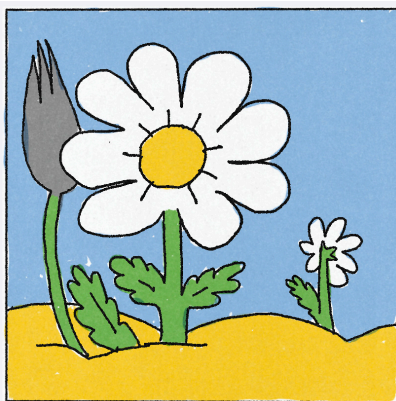
Hver dagur líti dáð á ný,



hver draumur rætist verkum í



svo verði Íslands ástkær byggð



ei öðrum þjóðum háð



Svo aldrei framar Íslands byggð
sé öðrum þjóðum háð.

ÁSKORUN NÁTTÚRUVERNDARSAMTAKA INN Í SÁTTMÁLA RÍKISSTJÓRNAR

Samtök umhverfisverndarsinna og náttúruvinir heita nýrri ríkisstjórn stuðningi við brýn verkefni. Við þökkum fram-
bjóðendum flokkanna fyrir að koma á kynningarfundum með
okkur fyrir kosningar og óskum eftir því í framhaldi að fá
að hitta nýja þingflokka. Við leggjum áherslu á eftirfarandi
fyrir hönd Ungra umhverfisverndarsinna, Náttúruverndar-
samtaka Íslands, Landverndar, Fuglaverndar og Aldins,
samtaka eldri aðgerðarsinna:

LOFTSLAGSMARKMIÐ

Ný ríkisstjórn þarf að taka alvarlega brýningu frá Loftslags-
ráði í aðdraganda kosninga og setja bráðnauðsynleg verk-
efni til að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda í forgang.
Tíminn er naumur. Ábatinn verður umtalsverður fyrir sam-
félagið.

Hraða verður verulega samdrætti í losun gróðurhúsaloft-
tegunda til að Ísland geti dregið úr samfélagslosun um 41%
miðað við árið 2005 og staðið við þjóðréttarlegar skuldbind-
ingar um hlutdeild Íslands í 55% markmiði Evrópusamband-
sins. Markmiðin verða að vera magnbundin og tímasett.

VÍÐTÆKT SAMRÁÐ OG STYRK T STAÐA FRJÁLSRA FÉLAGASAMTAKA

Lögbinda verður samráð við frjáls félagasamtök líkt og
kveðið er á um í evrópskum löggjöfum um loftslagsmál.

Styrkja þarf stöðu frjálsra félagasamtaka og efla sjálfstæði
þeirra og aðgengi að ákvarðanatöku. Virða þarf Árósasam-
ninginn og ljúka innleiðingu hans í íslenskt stjórnkerfi og
uppfylla gömul loforð um aðgerðaáætlun til þess. Tryggja
verður víðtækt samráð og gagnsæi við mótun loftslags-
markmiða, þar með talið verndun landsvæða og líffræði-
legrar fjölbreytni á landi. Við minnum á að áttak gegn matar-
sónu getur skilað miklu og áttak í landbúnaði sömuleiðis.
Markmið okkar um samdrátt í losun þarf að nást innan
fimm ára. Ný ríkisstjórn gæti náð miklum ábata í þessum
efnum með rétttri forgangsriðun.

VERNDUN LÍFFRÆÐILEGRAR FJÖLBREYTNÍ

Ísland hefur undirgengist alþjóðlegar skuldbindingar um
verndun líffræðilegrar fjölbreytni. Móta þarf stefnu í mála-
floknum. Skógrækt með framandi tegundum ógnar líf-
fræðilegri fjölbreytni og skógrækt á ekki alls staðar við.
Bannað verði með lögum strax á næsta þingi að ræsa fram
mýrlendi með skurðum, en stutt verði við endurheimt
votlendis.

VERNDUN HAFSINS

Engin skýr stefnumótun liggur fyrir um verndun hafsins.

Á 151. löggjafarþingi 2020–2021 var lögð fram þingsálykt-
unartillaga um stefnu Íslands í málefnum hafsins.

Meirihluti þingsins hunsaði tillöguna. Hið sama gerðist á
vorþingi 2024 en þá stóðu að tillögunni þingmenn Flokks
fólksins, Samfylkingarinnar og Viðreisnar og því ætti að

vera einfalt fyrir þessa flokka að ljúka stefnumótun Íslands
um málefni hafsins, bæði innan eigin efnahagslögsögu og
á alþjóðavettvangi.

Móta verður stefnu um verndun hafsvæða og fylgja eftir
tillögum stýrihóps um verndun hafsins.

Hvalir verði verndaðir með nýjum lögum um dýravelferð.

SVARTOLÍUBANN

Íslandi ber umsvifalaust að banna svartolíu innan 12 mílna
landhelgi og tryggja að skemmtiferðaskip sem hingað koma
notist við hreinsibúnað sem kemur í veg fyrir stórfellda
mengun í nágrenni hafna og að stórum og smáum skemmti-
ferðaskipum verði skylt að nýta hreina orku úr landi.

SJÓKVÍAELDI

Við minnum á að Alþingi hefur ekki enn sett viðunandi laga-
umgjörð fyrir sjókvíaeldi og leggjum til að ekki verði ráðist
í frekari útpenslu á því fyrr en tekið hefur verið á öllum
umhverfisverndarsjónarmiðum með vistkerfisnálgun og
varúðarreglu náttúruverndar að leiðarljósi. Þetta á heima í
stjórnarsáttmála og er lífsnauðsyn til verndar villta laxa-
stofninum á Íslandi.

ÞJÓÐGARÐUR

Skynsamlegasta nýting náttúru landsins er verndun hennar
með þjóðgarði á miðhálandinu. Samtökin gera kröfu um
að nú verði unnið heiðarlega að stofnun þjóðgarðs á miðhá-
landinu og á Vestfjörðum.

ORKUNÝTINGARSTEFNA

Á nýliðnu kjörtímabili hafa ráðamenn tíundað nauðsyn orku-
skipta. Það tal er án innihalds enda hefur engri óhreinni orku
verið skipt út með byggingu nýrra virkjana. Mikilvægt er að
stjórnámálamenn og talsmenn orkufyrirtækja átti sig á að
Ísland – líkt og heimurinn allur – stendur frammi fyrir neyðar-
ástandi vegna manngerðra loftslagsbreytinga.

Við teljum að forgangsraða verði orku og viðurkenna að
orkuauðlindin er ekki ótæmandi. Móta þarf stefnu um vind-
orku inni í heildarorkuáætlun. Tryggja þarf hagsmunum heimila
og almenns atvinnulífs til að koma í veg fyrir að uppboðs-
markaður á orku stórhækki verð til almennings. Aðgerðir
í loftslagsmálum kalla á að gætt sé að félagslegu réttlæti
og að ábata af aðgerðum sem og íþyngjandi kvöðum sé
réttlátlega skipt

SÉRSTAKT RÁÐUNEYTI LOFTSLAGS OG NÁTTÚRUVERNDAR

Við teljum að reynslan af því að hafa umhverfis-, orku og
auðlindamál á sömu hendi sýni að nýtingarsjónarmið verði
alfarið ofan á en verndarhlutverkið lúti í lægra haldi. Frjáls
félagasamtök hvetja til þess að sérstakt ráðuneyti sem hafi
það hlutverk að vernda loftslag og náttúru verði stofnað.

MENNTUN TIL SJÁLFBÆRNI:

BLÓMLEGUR GRÆNFÁNASKÓLI Í BORGinni

Húsaskóli í Grafarvogi er flottur Grænfánaskóli sem hóf þátttöku í verkefninu árið 2011 og hefur flaggað Grænfánans sex sinnum. Á þessum tíma hefur skólinn unnið með ólík þemu Grænfánans á fjölbreyttan og skapandi hátt.

Nemendur í Húsaskóla eru virkir í grænfánastarfinu og í umhverfisnefnd Grænfánans eru fulltrúar úr öllum árgöngum. Nefndin hittist reglulega, velur þemað sem skólinn vinnur að og hefur áhrif á markmið og leiðir. Á síðasta tímabili ákvað nefndin að vinna með „Átthagar og landslag“ og leggja áherslu á samspil náttúru, samfélags og menningar og hvernig daglegt líf nemenda tengist þessum þáttum. Nemendur unnu fjölbreytt verkefni tengt þemanu í ólíkum námsgreinum.

Í myndmennt var fjallað um nærumhverfi og landslag, nemendur skoðuðu tengsl umhverfis og útilistaverka. Þeir fóru í vettvangsferð til að skoða staðsetningu útilistaverka í borginni og veltu fyrir sér hvaða áhrif þau hafa á mannlífið.

Einnig var fjallað um vistkerfi, sjálfbærni og endurvinnslu, þar sem nemendur útbjuggu listaverk úr náttúrulegum efnivið og nýttu sér liti, form og áferðir náttúrunnar sér til innblásturs. Auk þess söfnuðu þeir sveppum og jurtum til matargerðar og prófuðu að búa til sveppablek.



Átthagar og landslag fjallar um nærumhverfi skólans, bæði náttúrulegt og manngert. Hægt er að vinna að þemanu með vettvangsnámi af ýmsu tagi, útikennslu og gönguferðum úti í náttúrunni. Einstaklingar sem kynnast nærumhverfi sínu eru líklegri til að taka afstöðu með náttúrunni og stuðla að vernd hennar. Með því að kynnast stofnunum og fyrirtækjum í nærsamfélaginu læra nemendur betur á samfélagið sem þeir búa í. Nemendur eru hvattir til að koma með tillögum að því sem má bæta í samfélaginu. Þannig læra nemendur að þeir geta haft áhrif á samfélag sitt og umhverfi til hins betra.



Einn vaskur hópur skoðaði Hallsteinsgarð og kynnti sér listamanninn stórhuga. Undir leiðsögn kennara og stuðningsfulltrúa gerðu þau sínar eigin stytur í anda Hallsteins heitins. Þessi listaverk þeirra prýða nú miðrými skólans.



Grenndarskógurinn er vel nýttur til margra verka. Þar er ýmislegt til gamans gert og fróðleiks, m.a. unnin náttúruverk og drukkið heitt kakó.



Á þemadögum voru unnin fjölbreytt verkefni tengd þemanu.

Yngri nemendur kynntu sér stofnanir í nærumhverfi eins og leikskólann, sundlaugina og kirkjugarðinn. Nemendur útbjuggu veggspjöld þar sem fjallað var um þessa staði.

Eldri nemendur unnu verkefni í samstarfi við listamann á vegum LÁN (Listrænt ákall til náttúru). Verkefnið LÁN hefur það markmið að tengja saman listsköpun og náttúru. Nemendur fóru í vettvangsferð í nærumhverfi. Þeir skoðuðu umhverfið með gagnrýnum hætti og veltu fyrir sér hvernig hægt sé að bæta umhverfið og gera það aðlaðandi og umhverfisvænna. Þau fóru í hugmyndavinnu og skipulögðu hverfi með áherslu á lífsgæði og líðan íbúa og bjuggu síðan til módel að draumahverfinu.

Sýning var haldin í skólanum á verkefnum nemenda. Var hún opin foreldrum og gestum skólans. Viðburðurinn heppnaðist vel og var mjög vel sóttur. Verkefni voru einnig sýnd á bókasafninu í Spönginni í tengslum við Barnamenn-ingarhátíðina í Reykjavík.

Auk þess að skoða nærumhverfið var tvisvar farið í vettvangsferð í Kjós í valáfanganum „Matur, menning, myndir“ (M&M&M). Heimsóttu nemendur matvinnslufyrirtæki og lífrænt kúabú í Kjós þar sem þau lærðu um framleiðslu á lífrænum matvælum og tengingu framleiðslunnar við sjálfbærni. Nemendur fengu mjólk til að nýta í heimilisfræði og héldu uppskeruhátíð. Þau bjuggu til fjölbreytt verkefni sem gat verið myndasaga eða myndband þar sem ferðin í Kjós var notuð sem innblástur. Einnig tengdu þau verkefni sín við þrjú heimsmarkmið – sjálfbærni, mat og samfélag.



Sultugerð.



Nemendur máluðu náttúru og kennileiti í nærumhverfi.



Nemendur tíndu jurtir til matargerðar og útbjuggu fallegar öskjur fyrir jurtirnar.

Seinna var farið í Kjósina til að kanna fjölbreytt vistkerfi og búsvæði á svæðinu. Farið var í fjöru, mýri og skóglendi, þar sem ólíkar plöntur, lífverur og steinar voru skoðaðir, en það sem vakti mesta lukku hjá nemendum var fjöruget dýralíf Kjósarinnar.

Vel gekk hjá Húsaskóla að vinna með þemað og börnin voru virk í starfinu. Skólinn mun áfram leggja áherslu á tengingu við nærumhverfi og ábyrgan lífsstíl. Með því að fjalla um náttúru, sjálfbærni og samfélagsábyrgð verða nemendur meðvitaðri og geta, ásamt öðrum íbúum, haft áhrif á samfélag sitt.



Málað með sveppableki.

Almenn ánægja er með starfið og nemendur skólans verða meðvitaðir um umhverfismál. Að huga að umhverfi sínu og umhverfismálum verður partur af skólastarfinu. Mikilvægt er fyrir nemendur að taka þátt, leggja sitt af mörkum og finna að þeir hafi áhrif. Það skiptir máli og er valdeflandi fyrir nemendur.

Óhætt er að segja að Húsaskóli sé fyrirmyndarskóli í Grænfánastarfinu og margt hægt að læra af því hvernig umhverfisráðið og starfsmenn skólans vinna með hvert þema á árangursríkan hátt.



Umhverfisnefnd Húsaskóla tekur við Grænfánanum.

MIKILVÆGT AÐ TAKA ÞÁTT Í GRÆNFÁNANUM

„Okkur hér í skólanum finnst mjög mikilvægt að taka þátt í Grænfánanum. Það verkefni heldur okkur á tálum varðandi umhverfismál og hvetur okkur til að virkja börnin í starfinu.

Kostirnir fyrir kennara eru helst verkefni og fréttirnar sem við höfum aðgang að en ekki síður ramminn sem verkefnið er í heild.

Hvað nemendur varðar þá er það fyrst og fremst að allir í skólanum séu meðvitaðir um umhverfismál. Það verður partur af eðlilegu skólastarfi að huga að umhverfi sínu og umhverfismálum, ekki síst hvað þau geta gert til að leggja sitt af mörkum. Að taka þátt og finna að þeirra framlag skiptir máli er mikilvægt og valdeflandi fyrir nemendur.

Kostirnir fyrir skólann eru margir en eitt af því sem mér finnst mikilvægt er að þetta eykur á fjölbreytni í kennslunni og skólastarfinu öllu.

Mér fannst mjög gaman og gagnlegt að koma á landshlutafund Grænfánans. Það kom mér skemmtilega á óvart hversu tilbúnir krakkarnir voru að koma með hugmyndir og hve efnið er þeim hagleikið.”

Ingibjörg A. Sveinsdóttir,
grunnskólakennari Húsaskóla.

MENNTUN TIL SJÁLFBÆRNI:

LANDSHLUTAFUNDIR GRÆNFÁNANS

Í byrjun árs 2025 lauk vel heppnaðri landshlutfundaröð Grænfánans. Haldnir voru fimm fundir, á Austurlandi, Norðurlandi, Suðurlandi, Vesturlandi og á Stór-höfuðborgarsvæðinu.

Fundunum var skipt á tvo daga, en allir skólar fengu boð um að taka þátt.

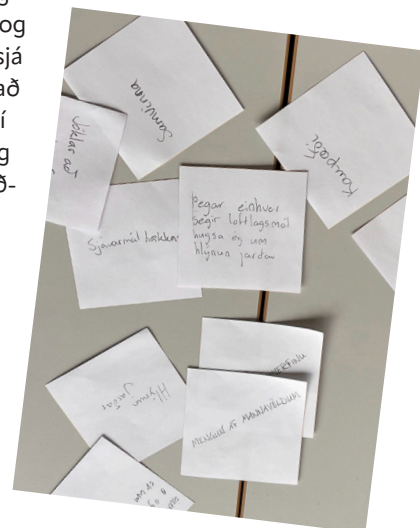
Fyrri dagurinn var tileinkaður leikskólastiginu. Þar var farið yfir grunnatriði Grænfánaverkefnisins í leikskólum. Þátttakendur sátu fyrirlestur um menntun til sjálfbærni og hvernig slík menntun birtist á leikskólastiginu. Kynntir voru auðveldir leikir og verkefni sem nýta má í útikennslu.

Seinni dagurinn var tileinkaður grunn-, framhalds- og háskólastiginu, með starfsfólki og nemendum. Fyrir hádegi var nemendum og kennurum skipt upp. Nemendur fengu fræðslu um stöðu loftslagsmála, rætt var hvernig einstaklingar geta haft áhrif og einnig hversu mikla ábyrgð stjórnvöld hafa. Farið var í fjölbreytta leiki þar sem nemendur skoðuðu m.a. eigin hegðun og hugsanir er tengjast náttúru



og umhverfismálum. Kennarar fengu fræðslu um Grænfánann líkt og leikskólastigið og fyrirlestur um hvað felst í menntun til sjálfbærni og hvernig slík menntun birtist á eldri skólastigum.

Eftir hádegi voru kennarar og nemendur saman á Loftslagsþingi Grænfánans. Þar var unnið í ákveðnum skrefum að framtíðarsýn, markmiðasetningu, aðgerðaáætlun og hvaða aðgerðir skólar og einstaklingar geta farið í til að minnka vistsporið og stuðla að betri heimi. Loftslagsþingið heppnaðist mjög vel, þátttakendur voru virkilega áhugasamir og hug myndaríkir í verkefnavinnu og umræðum. Frábært var að sjá hvað unga fólk er meðvitað þegar kemur að aðgerðum í loftslagsmálum og góðar og gagnlegar umræður sköpuðust. Einnig sögðu nokkrir skólar frá vel heppnuðum verkefnum og kunnum við þeim bestu þakki fyrir.



UMHVERFISFRÉTTAFÓLK:

UNGT FÓLK NÝTIR SKÖPUNARKRAFT SINN

Umhverfisfréttafólk er alþjóðlegt verkefni sem Landvernd hýsir hér á landi. Verkefnið hvetur ungt fólk til að fjalla um umhverfismál og miðla á skapandi og áhrifaríkan hátt. Þátttakendur senda inn verkefni í árlega keppni. Í ár bættust við nokkrir nýir þátttökuskólar og var met sett í fjölda innsendra verkefna eða um 70 verkefni.

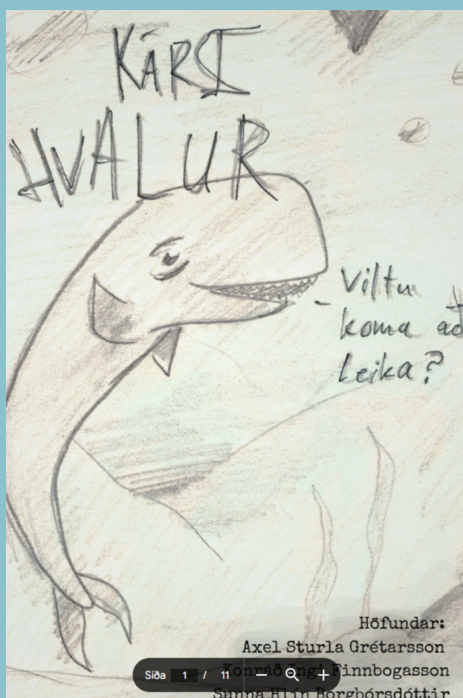
Á uppskeruhátíðinni, sem fór fram í Hinu húsinu í Reykjavík 10. apríl 2025, voru veitt verðlaun fyrir framúrskarandi verkefni. Umfjöllunarefnin voru fjölbreytt, t.d. var fjallað um vindmyllur, hvalveiðar, lífbreytileika, heimsmarkmiðin, dýr í útrýmingarhættu, flokkun, hraðtísku og fleiri mikilvæg umhverfismál. Ánægjulegt er að sjá hvað þátttakendur til-einka sér málefni vel og nýta sköpunarkraft sinn.

Í fyrsta sæti í framhaldsskólakeppninni varð verkefni sem kallast „Kári hvalur“. Axel Sturla Grétarsson, Konráð Ingi Finnbogason og Sunna Hlín Borgþórsdóttir, nemendur í Fjölbrautaskóla Suðurlands, gerðu myndasögu um hval sem lendir í hrakningum. Markmið sögunnar var að vekja athygli á hvalveiðum, hvetja til umræðu og hafa áhrif umhverfismálin.



Víðir Þór Víðisson úr FVA, sigurvegari í vali unga fólksins, ásamt sigurvegurum síðasta árs.

Í fyrsta sæti í grunnskólakeppninni var bókin „Diðrik flokkar“ eftir Öglu Benediktsdóttur, Hafðísi Marvinsdóttur, Írisi Evu Björnsdóttur, Lovísu Björg Georgsdóttur og Sóley Andradóttur, Garðaskóla. Þær sögðu hugmyndina hafa komið um leið og verkefnið Umhverfisfréttafólk var kynnt fyrir þeim en þá var ein úr hópnum að lita í litabók. Diðrik flokkar átti fyrst að vera litabók með fróðleikstexta en þær ákváðu að hafa líka skemmtilegar þrautir svo bókin yrði innihaldsríkari. Tilgang bókarinnar segja þær vera að hjálpa ungu fólki að átta sig á mikilvægi þess að flokka rétt og endurvinnna þar sem afleiðingarnar gætu annars orðið slæmar. „Þetta var áhugavert verkefni og við lærðum mikið um efnið,“ sögðu stelpurnar sem eru stoltar af bókinni og þætti gaman ef hún væri gefin út. „Skemmtilegast var þegar við sáum bókina verða að veruleika. Hún krafðist mikillar vinnu og það tók talsverðan tíma að teikna allt, finna upplýsingar

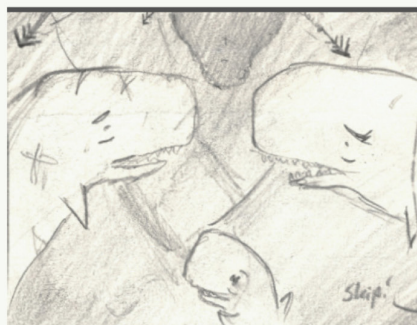


„Hvar hefurðu verið Kári minn“ segir mamma.
„Ég hitti nýjan vin, fórum í eltingaleikinn“.

„Fannstu nýjan vin Kári? Mikið er það nú gott, gæðaskinn“.

„Það var samt skrítið, já ótrúlegt en satt, hvalurinn var úr jární en sá synti hratt!“.

Mamma og pabbi litu á hvort annað með áhyggju svip, á meðan hvalur í hjörðinni hrópar:
„SKIP!“.



Verkefnið „Kári hvalur“ eftir nemendur úr Fjölbrautaskóla Suðurlands.



Sigurlið Garðaskóla: F.v.: Sóley Andradóttir, Íris Eva Björnsdóttir, Agla Benediktsdóttir, Lovísa Björg Georgsdóttir og Hafdís Marvinsdóttir.



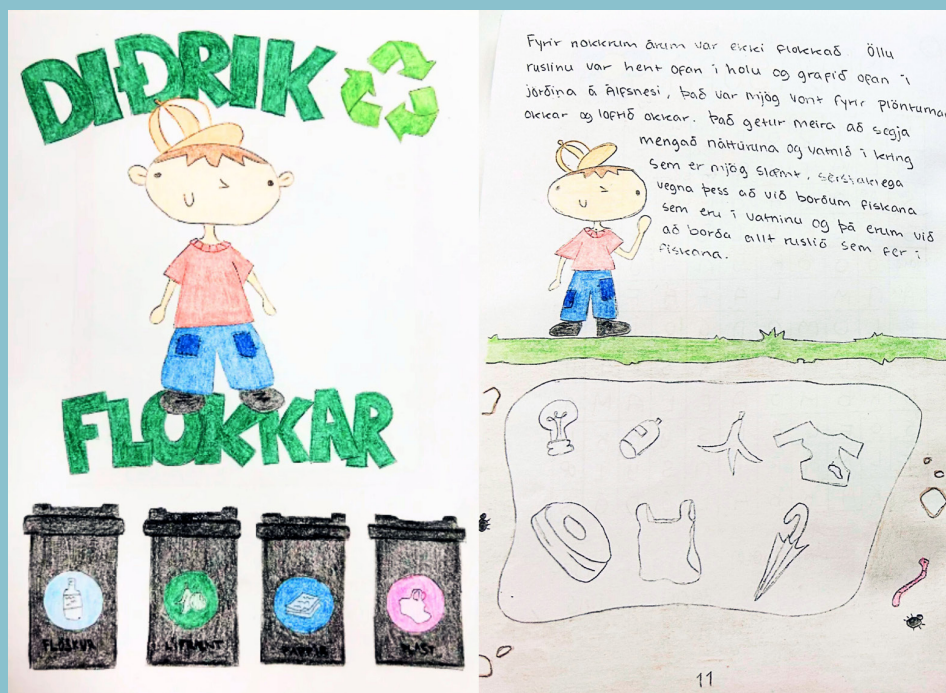
Sigurlið MS: Brynja Karen Hjaltested, Berglind Reynisdóttir og Úlfdrís Vala Brekadóttir.

og vera viss um að allt passaði saman." Þrátt fyrir að verkefnið hafi tekið mikinn tíma og vinnu þótti þeim það skemmtilegt, skapandi og lærdómsríkt. Þær telja að verkefni eins og Diðrik flokkar geti haft mikil áhrif og þá sér í lagi vegna þess að markhópurinn er ungt fólk. „Þau eru framtíðin. Því fyrr sem þau læra að flokka og átta sig á að ruslið getur haft slæmar afleiðingar, því betra.“

Á uppskeruhátíðinni voru veitt sérstök verðlaun sem kallast „Rannsóknarblaðamenn Umhverfisfréttafólks“. Nemendur úr Menntaskólanum við Sund, þær Brynja Karen Hjaltested, Berglind Reynisdóttir og Úlfdrís Vala Brekadóttir, hlutu þau verðlaun fyrir fréttapátt sem þær unnu um Heimsmarkmiðin. Í þættinum voru viðtöl við starfsfólk skólans, kennara í grunnskóla og sérfræðing hjá UNESCO. Stelpurnar voru sammála um að skemmtilegt hefði verið að hanna myndbandið og að stutt myndbönd eins og þetta væru góð leið til að ná til ungs fólks á samfélagsmiðlum og hafa áhrif. Þeim þótti fræðandi að lesa um stöðu heimsmarkmiðanna, en í þættinum kom fram að ólíklegt er að þau náist fyrir 2030. Ráðamenn heimsins væru því miður með fókussinn á öðrum málefnum en að ná heimsmarkmiðunum.



Sigurlið FSU: Axel Sturla Grétarsson og Konráð Ingi Finnbogason.



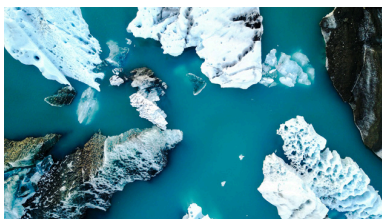
Verkefnið „Diðrik flokkar“ eftir nemendur í Garðaskóla.

ÁLYKTANIR OG ÁSKORANIR 2024–2025*



AUÐLINDIR I ALMANNAÞÁGU

Auðlindir lands og sjávar eru eign þjóðarinnar. Nýting þeirra verði sjálfbær og í almannaðágu og þær hvorki afhentar til ótímabundinna nota né framseldar sem eign. Landvernd skorar á Alþingi að samþykkja auðlindaákvæði í stjórnarskrá.



LOFTSLAGSMÁL

Landvernd lýsir áhyggjum af hve litlum árangri Ísland hefur náð í loftslagsmálum. Þrátt fyrir markmið stjórnvalda hefur heildarlosun aukist en ekki minnkað. Enn liggur ekki fyrir aðgerðaáætlun í loftslagsmálum með tímasettum og mælanlegum markmiðum. Ófullnægjandi er að einblína á orkuskipti. Minnka verður ágang á náttúru, vernda og endurheimta vistkerfi, auka jöfnuð, bæta lýðheilsu og tryggja réttlæti.



HÁLENDISÞJÓÐGARÐUR

Landvernd skorar á stjórnvöld að hefja að nýju vinnu við undirbúning þjóðgarðs eða þjóðgarða á hálendinu. Sátt virðist meðal almennings og stjórnvalda um nauðsyn þess að friðlýsa víðerni, jökla og einstaka náttúru hálendisins.



SJÓKVÍAELDI

Sjókvíaelði er áberandi og vaxandi iðnaður á Vestfjörðum og Austfjörðum. Íslenskir firðir eru þjóðareign. Nýting þeirra verður að vera sjálfbær og í almannaðágu. Núverandi umgjörð um sjókvíaelði er óviðunandi. Setja þarf lög og óháður aðili að annast mat á árangri. Á meðan verði engin frekari leyfi gefin út. Standist eldisiðnaðurinn ekki viðmið um áhrif á umhverfi sitt skulu vera ströng viðurlög er varða framleiðsluskerðingu eða leyfissviptingu. Tímamörk á leyfisveitingum eru nauðsynleg. Landvernd lýsir eindregnum stuðningi við baráttuna gegn sjókvíaelði á Seyðisfirði.



TJÁNINGARFRELSI OG NÁTTÚRUVERNÐ

Landvernd skorar á stjórnvöld og fjölmiðla að styðja við náttúruvernd. Landvernd minnir á Árórsamninginn og hlutverk frjálsra félagasamtaka. Stjórnvöldum ber að tryggja rétt almennings, stuðla að vitundarvakningu og tryggja aðgengi að upplýsingum, og aðild og réttláta málsmeðferð í umhverfismálum og styðja við félög, samtök og hópa sem vinna að umhverfisvernd. Landvernd skorar á stjórnvöld að styðja frjáls félög eins og þeim ber að lögum og allt fólk sem vinnur að málum tengdum umhverfis- og náttúruvernd - í fjölmiðlum, hjá opinberum stofnunum, á pólitískum vettvangi og á almennum vinnumarkaði.

* Údráttur úr ályktunum aðalfundar Landverndar 23. maí 2024. Ályktanirnar í heild má finna á landvernd.is.

ORKUMÁL

Í breytttri heimsmynd ber okkur skylda til að endurskoða alla raforkuframleiðslu til framtíðar. Stjórnámálamenn þurfa að sýna hugrekki og ábyrgð og setja sér stefnu um forgangsörðun orku þannig að ekki verði gengið á einstaka náttúru Íslands og víðerni og hagur almennings verði í fyrirrúmi.



VERNDUN HAFSINS

Ísland ráðist í viðamiklar rannsóknir á vistkerfum hafsbotnsins og ákvarði út frá þeim hvaða 30% hafsvæða að lágmarki verði vernduð á grundvelli mikilvægra vistkerfa. A.m.k. 5% allra hafsvæða við landið verði undir strangri vernd. Ná þarf markmiðum Kunming-Montréal samningsins sem Ísland hefur skrifað undir og miðar að því að friðlýsa a.m.k. 30% land-, haf- og strandsvæða fyrir 2030 og endurheimta 30% af röskuðum svæðum.



VERND VOTLENDIS OG ENDURHEIMT VISTKERFA

Framræst votlendi er stærsti losunarliður gróðurhúsalofttegunda á Íslandi. Friða þarf a.m.k. 30% landsvæða og endurheimta a.m.k. 30% af framræstu votlendi fyrir árið 2030 og gera þarf áætlun um frekari endurheimt til 2050.



STOFNUM REYKJANESÞJÓÐGARÐ

Staða náttúruverndar á Reykjanesskaga er óviðunandi og umsjón með Reykjanessfólkvangi lítil og minnkandi. Landvernd mælir með stofnun þjóðgarðs á Reykjanesskaga, við anddyri Íslands. Náttúran á Reykjanesskaga er einstök og nú á umbrotatímum má kalla það skylduverkefni íslenska ríkisins að skipuleggja fræðagarð í nýjum þjóðgarði á Reykjanesskaga fyrir jarðvísindi, listir, menningu og menntun.



SÉRSTAKT RÁÐUNEYTI UMHVERFISMÁLA

Landvernd leggur til að sérstakt ráðuneyti umhverfis- og loftslagsmála verði stofnað hið fyrsta. Reynsla af því að hafa orku- og umhverfismál í sama ráðuneyti sýnir að verndarsjónarmið lúta í lægra haldi.



NOKKRIR VIÐBURÐIR STARFSÁRSINS

FRÁ MAÍ 2024 TIL MAÍ 2025

Málþing – sjálfbærni, moldin og landið

Í maí var haldið málþing í Norræna húsinu um mikilvægi moldarinnar í tilefni viðurkenningar Hagþenkis á bókinni „Mold ert þú“ eftir Ólaf Gest Arnalds.

Heiðar í háska – Grjóthálsanga Landverndar

Sjötíu félagar fóru í ágúst gönguleið um Grjótháls yfir heiðar og vötn í hættu. Áform eru uppi um stórt vindorkuver á Grjóthálsi sem ógnar m.a. votlendi, víðernum og fuglum. Gangan endaði við Skarðshamra.

Tengslarof náttúru og manns – hvað gerum við nú?

Í september var fjarfundur þar sem Þuríður Helga Kristjánsdóttir, núvitundarkennari, fjallaði um tengslarof náttúru og manns.

Heiðar í háska – Brekkukambsganga Landverndar

Í september var gengið á Brekkukamb í Hvalfirði. Þar eins og á rúmlega fjörutíu svæðum á landinu eru áform um vindorkuver í eigu erlends fyrirtækis.

Gagnvirk vinnustofa um loftslagsaðgerðir

Ágústa Þóra Jónsdóttir og Aðalsteinn Leifsson héldu í október gagnvirk vinnustofu um loftslagsaðgerðir, í Háskólanum í Reykjavík og svo á fjarfundi. Þau kynntu loftslagshermenn sem sýnir m.a. vel áhrifamátt einstakra loftslagsaðgerða.

Kjósum nægjusemi

Í nóvember var öflugt hvatningarátak undir merkjum Nægjusams nóvember. Þar var m.a. fjallað um neysluhyggju og hversu jákvæð nægjusemi er fyrir jörðina og manninn sjálfan. Og um þá lífssýn að ekki sé ástæða til að kaupa hluti sem þig vantar ekki fyrir peninga sem þú átt ekki.

Kynslóð eftir kynslóð – Spjall um nægjusemi

Kynslóðaspjall, þar sem fulltrúar mismunandi kynslóða ræddu um nægjusemi, var haldið á tveimur stöðum í nóvember, í Tehúsinu á Egilsstöðum og í Hannesarholti í Reykjavík.

Er tenging á milli nægjusemi og núvitundar?

Fjarfundur var haldinn í nóvember þar sem fjallað var um tengslin á milli nægjusemi og núvitundar.

Skammdegisganga í Elliðaárdal

Landvernd og Ferðafélag Íslands buðu til skammdegisgöngu í Elliðaárdal í nóvember. Hún var liður í að efla tengslin við náttúru, núvitund og löngun fyrir aukinni nægjusemi.

Hvert stefna flokkarnir í umhverfismálum?

Landvernd og nokkur náttúruverndarsamtök buðu forystufólki framboða í pallborð til þess að ræða stefnuna í umhverfis- og loftslagsmálum í sal Íslenskrar erfðagreiningar í Reykjavík. Fulltrúar allra flokka mættu og skýrðu afstöðu sína.

Hringrásarjól í Norræna húsinu og í Amtsbókasafninu á Akureyri

Viðburðurinn var hluti af Aðventudagskrá Norræna hússins og hvatningarátaki Landverndar og Grænánans um Nægjusaman nóvember. Boðið var upp á á jólahringrásarmarkað og silkiprent. Amtsbókasafnið á Akureyri var einnig með hringrásarjól í samstarfi við Landvernd þar sem boðið var upp á innpökkunarstöð, skiptihillu, fataslá og kózýhorn með umhverfissvænu jólskrauti.

Hver er tilgangurinn? Kynning á COP 16 og COP 29 ráðstefnunum

Í desember hélt formaður Landverndar, fræðslufund í Hafnarhúsinu og í streymi eftir að hafa sótt COP 16 í Kólumbíu og COP 29 í Azerbaíjan. Farið var m.a. yfir skipulag og samningsmarkmið á báðum ráðstefnunum og umræðurnar.

Skammdegisganga.



Málþing um vindorku á Egilsstöðum.



Náttúruverndarsamráð

Í janúar fór fram á fjarfundi árlegur samráðsfundur félaga og stuðningsfólks Landverndar um stærstu verkefni sem framundan eru í náttúru- og umhverfisvernd.

Stefnumót við ráðherra

Fyrsti stefnumótunarfundur Landverndar var haldinn í febrúar á netinu. Jóhann Páll Jóhannsson, umhverfis-, orku- og loftslagsráðherra, ávarpaði fundinn. Í framhaldi var skipt í vinnustofur að vali fundargesta til að móta stefnu í stærstu málum.

Stefnumótunarfundur Landverndar

Unnið var að stefnumótun Landverndar með sameiginlegan stað- og fjarfund í febrúar fyrir félaga Landverndar.

Vinnustofa í teikningu til áhrifa

Á félagakvöldi Landverndar í mars hélt Rán Flygenring rithöfundur og teiknari vinnustofu í teikningu til áhrifa. Viðfangsefnið var náttúran og tjörnin.

Náttúruverndarstefna umhverfis landið

Landvernd fór í byrjun apríl í hringferð um Ísland og heim-sótti náttúruverndarfélög, hélt fundi og kynnti sér náttúru, landsvæði, framkvæmdasvæði, skógrækt og fræðslu með leiðsögn heimafólks á hverjum stað á Skagaströnd, Akureyri, Húsavík, Egilsstöðum og Hornafirði.

Stefnumótun Landverndar í Eyjafirði og á Egilsstöðum

Í hringferð í apríl kynntu formaður og framkvæmdastjóri drög að nýrri stefnu Landverndar og ræddu við stjórn og félaga í SUNN, Samtökum um náttúruvernd á Norðurlandi og NAUST, Náttúruverndarsamtökum Austurlands, um stærstu verkefni landshlutanna.

Málþing á Egilsstöðum um áhrif vindorkuvera á náttúru

Náttúruverndarsamtök Austurlands, NAUST, og Landvernd buðu til málþings í byrjun ágúst um áhrif virkjunar vindorku á náttúru. Sérfræðingar á ýmsum sviðum náttúruverndar og sveitarstjórnarfolk fóru yfir áhrif vindorkuvera á umhverfið.

Fræðsluganga um Ögmundarhraun

Náttúruverndarsamtök Suðvesturlands og Landvernd buðu í apríl í fræðslugöngu um Ögmundarhraun. Rædd var staða minjaverndar vegna landeyðingar og eldgosa og veltu þátt-takendur einnig fyrir sér stöðu náttúruverndar á Reykjanes-skaganum á afmælisári Reykjanesfólkvangs.

Hafið – mynd Davids Attenborough

Þann 9. maí var sérstök Íslandsfrumsýning á heimildarmynd-inni Ocean eða Hafið á vegum Icelandic Wildlife Fund, Land-verndar, Náttúruverndarsamtaka Íslands, Hvalavina - Stop whaling in Iceland og NASF. Toby Nowlan, leikstjóri myndar-innar, og Halla Tómasdóttir, forseti Íslands, ávörpuðu biógesti.

Stefnumótunarfundur Landverndar

Síðasti stefnumótunarfundur fyrir aðalfund var haldinn í maí. Til umræðu voru stefnudrög stjórnar Landverndar sem verða síðan lögð fyrir aðalfund.

Viðburðir tengdir Alviðru í Ölfusi

Í júní 2024 var boðið upp á tvær fræðslugöngur: Fuglar og flóra við Sogið og Smádýralíf við Sogið. Farin var Jónsmessu-ganga upp á Inghól og í ágúst buðu Alviðra og Veiðifélagið Starir upp á veiðidag þar sem gestir gátu kynnt sér lax- og silungsveiði í Soginu. Fræðsluganga við rætur Ingólfsfjalls var farin í ágúst og Alviðruhlaupið var einnig vel sótt. Þá var boðið upp á Aðventugöngu og jólatré í Alviðru í desember. Sáningarvaka var síðan í byrjun maí 2025 þar sem m.a. grenndargarðar og ræktunarmöguleikar voru kynntir.

Frá sýningu myndarinnar Hafið eftir David Attenborough.



Griðthálganga – Heiðar í háska.



UMSAGNIR OG ERINDI

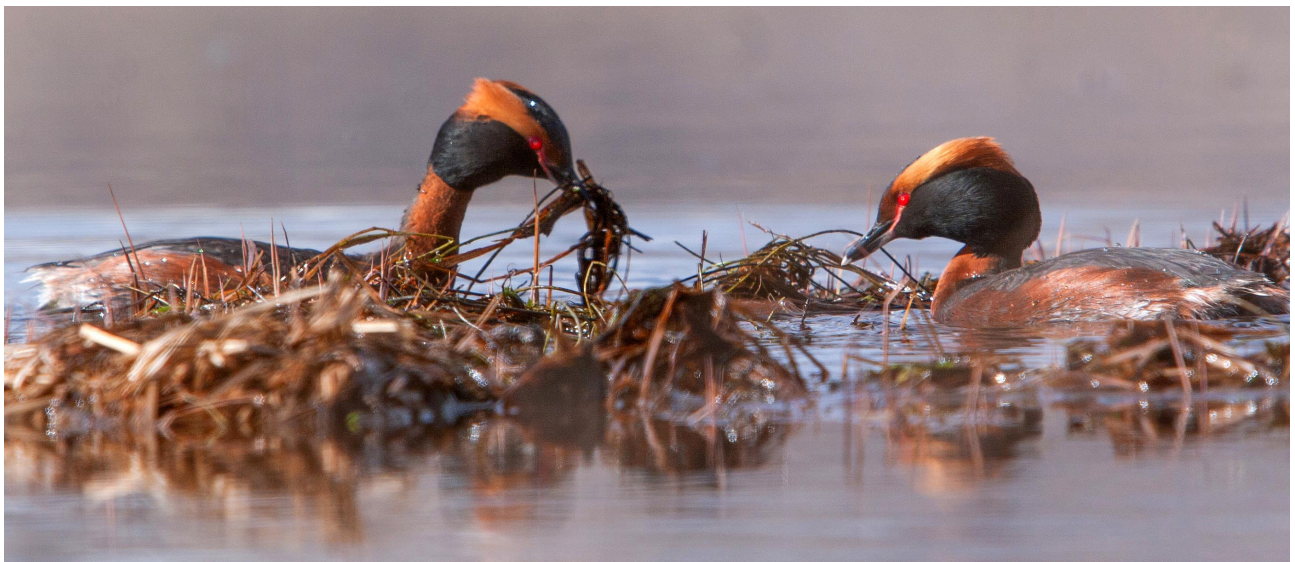
Á liðnu starfsári hefur umsögnum Landverndar fjölgað talsvert. Mikilvægur liður í því starfi félagsins að rækja hlutverk sitt sem málsvari náttúrunnar er að senda frá sér fjölda umsagna og erinda um margvíslegar skipulagstillögur, mat á umhverfisáhrifum, stefnumótun stjórnvalda, lagafrumvörp, þingsályktunartillögur o.fl.

Hér að neðan má sjá lista yfir þær umsagnir sem Landvernd sendi frá sér á starfsárinu.

- Skilvirkir ferlar
- Lagareldi – frumvarp
- Ljósleiðari að fyrirhugaðri Hvammsvirkjun
- Efnistaka úr sjó utan Bakkafjörü
- Skagafjörður – skipulagslýsing
- Ferðamálastefna
- Hvalveiðar
- Raflínuskipulag
- Fimm virkjanir í rammaáætlun
- Svæðiskipulag Vestfjarða
- Stækkun hafnar í Straumsvík
- Coda Terminal
- Skipulag Voga í Þingeyjarsveit
- Rangárþing ytra – skipulag
- Mælingamastur á Grjóthálsi
- Áform um einföldun leyfisferla
- Vindver í Garpsdal
- Fimm virkjanakostir – 2. kafli
- Vindorka Dalabyggð
- Afhúðun gulls í skipulagsáætlunum
- Reykjavík, Kjalarnes – aðalskipulag
- Áform vegna Náttúruverndarstofnunar
- Bann við olíuleit
- Styrking réttarræða umhverfissamtaka
- Sjávarútvegsstefna
- Grafarvogur skipulag
- Kvíslártunguvirkjun
- Vogar við Mývatn
- Heidelberg í Þorlákshöfn
- Borgarbyggð aðalskipulag
- Vindorka Fljótsdal
- Keldur og nágrenni
- Náttúruverndarlög
- Flokkun tíu vindorkukosta
- Einföldun ferla
- Vindorka á Hælsheiði
- Sjókvíældi í Seyðisfirði
- Aðalskipulag Skaftárhrepps
- Umsögn um óbirt skýrsludrög vegna Árósasamningsins
- Skipulag Norðurþings
- Borgarlína 1
- Rammaáætlun
- Djúpsjávarnámugróftur
- Hvalveiðar
- Geitdalsvirkjun
- Náttúruminjaskrá
- Breyting á raforkulögum og lögum um stjórn vatnamála
- Fljótsdalsstöð – sjálfbærni
- Vindorka Þorvaldsstöðum í Borgarbyggð
- Kilómetragjald á ökutæki
- Raforkuöryggi
- Hagavatn – virkjun
- Raforkuöryggi
- Rammaáætlun
- Vatnatilskipun
- Alviðruhamrar – bryggja, efnistaka
- Gæðaviðmið um val á landi til skógræktar
- 10 vindorkukostir
- Náttúruminjaskrá



Flórgoðapar við hreiðurgerð. Ljósmynd: Andrés Skúlason.



ALVIÐRA:

ALLT Í BLÓMA

Alviðra er náttúruverndar- og fræðslustofnun Landverndar með eigin stjórn og sjálfstæðan fjárhag. Stjórnina skipa þau Auður I. Ottesen, Kristína Vala Ragnarsdóttir, Margarita Hamatsu, Sigurður Árni Þórðarson og Tryggvi Felixson. Stjórnin starfar í samræmi við þá framtíðarsýn að Alviðra verði afl til góðs fyrir Landvernd, stuðli að mennt í sjálfbærni og að hin um 500 hektara jörð sé svæði fyrir almenning sem vill njóta útvistar í fallegu og að mestu ósnortnu umhverfi.

Í Alviðru er talsverður húsakostur sem þarf að hugsa um; íbúðarhús, veiðihús, fjós og hlaða. Sem betur fer eru mörg nauðsynleg verk unnin af sjálfbóðaliðum, en oft þarf að kalla fagmenn til. Verk og efni til endurbóta kostar sitt þó oft sé leitast við að endurnýta efni. Þak á íbúðarhúsi var málað og gengið frá vatnsveitu með öryggislokum. Endurbætur voru gerðar á innviðum veiðihússins og sett upp varmadæla. Samtals kostuðu endurbætur um 3 m.kr., en við það bætist ómælt en verulegt framlag sjálfbóðaliða.

Áfram var unnið að því að gera fjós og mjólkurhús nothæf fyrir fundi, námskeið og skemmtanir með aðstoð sjálfbóðaliða SEEDS undir leiðsögn Auðar I. Ottesen. Fyrsta áfanga í endurbótum á fjósinu var náð og búið er að leggja drög að næsta áfanga sem felst í því að lagfæra suðurgöf, slétta gólf, auka náttúrulegt ljósflæði með stækkun glugga og gerð dýra til suðurs út á verönd. Með þeim endurbótum eykst notagildið umtalsvert og grundvöllur skapast fyrir útleigu.

Leigugreiðslur fyrir veiðiréttinn í Soginu er helsta tekjulind Alviðru. Laxveiði hefur verið í sögulegu lágmarki sem dregur niður leigutekjur. Einnig fást tekjur af aðstöðugjaldi fyrir fjar-skiptatæki, hagabeit og afnot af húsnæði. Samtals voru tekjur á síðasta ári um 8,6 m.kr. en útgjöld um 9,7 m.kr.



Námskeið fyrir kennara, haldið í Alviðru.

Starfsemin er margbreytileg. Seeds, alþjóðleg sjálfbóðaliða-samtök, sem skipuleggja sjálfbóðaliðavinnu með áherslu á náttúruvernd, samfélagsþróun og fræðslu, hafa unnið með fjölmörgum samstarfsaðilum að umhverfistengdum verkefnum. Samtökin hafa síðustu tvö ár boðið krafta sína í Alviðru, leigt íbúðarhúsið fyrir allt að níu sjálfbóðaliða í tíu daga lotum, frá miðjum apríl og fram í miðjan september. Sjálfbóðaliðarnir unnu að uppbyggingu staðarins einu sinni í viku frá apríl til júlí og þar á eftir tvisvar í viku út september. Fjöldi þátttakenda í vinnuhópunum var frá 6 til 23.

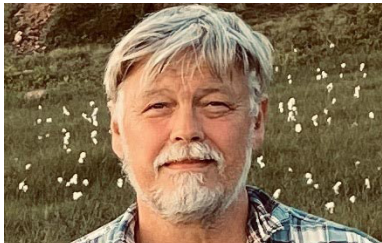
Boðið var upp á opna dagskrá fyrir almenning frá júní fram í september og tóku um 300 þátt í átta slíkum viðburðum. Haldið var námskeið fyrir kennara og Alviðra nýtt fyrir námskeið í vistrækt. Grenndargarður fyrir félaga í Landvernd sem rækta matjurtir, sem er samvinnuverkefni „Auður allt árið“ og Alviðru, er mikilvægur þáttur í starfinu. Birta starfs-endurhæfing á Suðurlandi nýtir einnig aðstöðuna og dýr-grafreiturn var nýttur.

Von stjórnar er að með markvissum og vel hugsuðum aðgerðum megi bæta aðstöðuna og auka viðhald húsa-kosts, ásamt því að auka tekjumöguleika, svo með tíð og tíma verði mögulegt að hafa fastan starfsmann til að halda utan um starfsemina, efla hana og bæta.

Úr göngu á Ingólfsfjall. Ljósmynd: Petra Stefánsdóttir.



STARFSFÓLK LANDVERNDAR



Andrés Skúlason

verkefnastjóri

Andrés hefur margháttaða og mikla reynslu af félagsmála- og stjórnunarstörfum. Hann hóf störf hjá Landvernd 2021.



Borghildur Gunnarsdóttir

sérfræðingur í menntateymi

Borghildur er umhverfis- og auðlindafræðingur. Hún hefur unnið sem fatahönnuður og við blaðamennsku. Hún hóf störf 2024.



Björg Eva Erlendsdóttir

framkvæmdastjóri

Björg Eva er fréttamaður frá Norges Journalist Högskole og landvörður. Björg Eva hóf störf hjá Landvernd 2023.



Ósk Kristinsdóttir

sérfræðingur í menntateymi

Ósk er með M.Ed. gráðu í kennslufræðum með áherslu á náttúrufræðigreinar. Hún hóf störf hjá Landvernd 2021.



Rannveig Magnúsdóttir

sérfræðingur

Rannveig er líffræðingur með meistara- og doktorsgráðu í spendýravistfræði. Hún hefur starfað hjá Landvernd frá 2013.



Guðrún Schmidt

fræðslustjóri og sérfræðingur í menntateymi

Guðrún er með M.A. gráðu í menntun til sjálfbærni og B.Sc. gráðu í búvísindum, með aðsetur á Egilsstöðum. Guðrún hóf störf 2020.



Sigurlaug Arnardóttir

verkefnastjóri Grænfánans og umhverfisfréttafólks

Sigurlaug er með M.A. gráðu í hagnýtri menningarmiðlun. Sigurlaug hóf störf hjá Landvernd 2019.



Örn Guðnason

fjármála- og félagafulltrúi

Örn er viðskiptafræðingur frá HÍ og grafískur hönnuður með mikla reynslu af félagsmálum. Örn hóf störf hjá Landvernd 2020.

STJÓRN LANDVERNDAR



**Þorgerður María
Þorbjarnardóttir**

formaður

Jarðfræðingur með meistaragráðu
í leiðtogafræðum náttúruverndar.



Guðmundur Steingrímsson

varaformaður

Doktorsnemi í umhverfis- og
auðlindafræði.



Gunnlaugur Friðrik Friðriksson

gjaldkeri

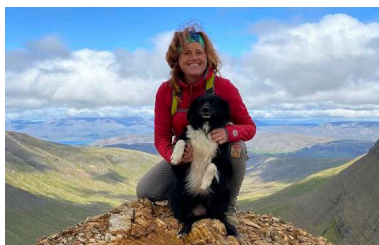
B.Sc. í tölvunarfræði og B.S. í heim-
speki.



**Jóhannes Bjarki Urbancic
Tómason**

ritari

Líffræðingur með M.S. gráðu í
vistfræði.



Kristín Helga Gunnarsdóttir

meðstjórnandi

Rithöfundur og leiðsögumaður.
Blaða- og fréttamaður frá Utah
háskóla í Bandaríkjunum.



Einar Þorleifsson

meðstjórnandi

Náttúrufræðingur.



Helga Hvanndal Björnsdóttir

meðstjórnandi

Umhverfis- og auðlindafræðingur
M.Sc. með bakgrunn í heimspeki
B.A., með áherslu á umhverfissið-
fræði.



Stefán Örn Snæbjörnsson

meðstjórnandi

Matvæla-, nýsköpunar-, umhverfis-
og auðlindafræðingur.



Ásdís Hlökk Theodórsdóttir

meðstjórnandi

Land- og skipulagsfræðingur.



Kristín Vala Ragnarsdóttir

meðstjórnandi

Jarð- og jarðefnafræðingur,
prófessor emerita.

REKSTRARREIKNINGUR ÁRSINS 2024

	2024	2023
Rekstrartekjur:		
Árgjöld	53.509.050	52.820.750
Almennir styrkir	21.841.267	19.229.016
Verkefnatengdar tekjur og styrkir.....	54.615.003	59.665.444
Umsýslu- og aðstöðugjald	6.391.800	7.003.853
Aðrar tekjur	4.283.338	664.350
	140.640.458	139.383.413
Rekstrargjöld:		
Laun og tengd gjöld	69.009.124	55.437.351
Verkefnatengd gjöld	56.695.424	61.124.400
Önnur rekstrargjöld	27.470.305	36.054.480
Afskrift rekstrarfjármuna	46.640	46.640
	153.221.493	152.662.871
Hagnaður (halli) fyrir fjármuna- og fjármagnsliði	(12.581.035)	(13.279.458)
Fjármunatekjur og fjármagnsgjöld:		
Fjármunatekjur	5.518.473	4.863.509
	5.518.473	4.863.509
Hagnaður (halli) ársins	(7.062.562)	(8.415.949)

EFNAHAGSREIKNINGUR 31. DESEMBER 2024

	2024	2023
Eignir:		
Fastafjármunir:		
Varanlegir rekstrarfjármunir:		
Jörðin Alviðra	8.385.054	8.431.694
Langtímakröfur:		
Verðbréfaeign Hússjóðs	26.214.055	24.459.890
Fastafjármunir alls	34.599.109	32.891.584
Veltufjármunir:		
Kröfur	4.475.628	7.311.309
Handbært fé	53.659.809	56.623.366
Veltufjármunir alls	58.135.437	63.934.675
Eignir alls	92.734.546	96.826.259
Skuldir og eigið fé:		
Eigið fé:		
Eigið fé	85.028.702	92.091.264
Skuldir:		
Skammtímaskuldir:		
Ýmsar skammtímaskuldir	7.705.844	4.734.995
Skuldir alls	7.705.844	4.734.995
Skuldir og eigið fé, alls	92.734.546	96.826.259

UM STEFNU LANDVERNDAR

Félagar í Landvernd hafa unnið að stefnumótun fyrri helming ársins 2025 og hist á fjarfundum og staðfundum, auk sérstaks samráðs við náttúruverndarfélagin SUNN á Akureyri og NAUST á Egilsstöðum.

Í stefnumótun Landverndar er leitast við að skilgreina helstu viðfangsefni samtakanna, þannig að félagar hafi áhrif og fái sem skýrasta mynd af því hvernig kraftarnir eru nýttir.

Stefna Landverndar er endurskoðuð á þriggja ára fresti en síðast var unnið að stefnumótun árið 2022.

Meginstoðir stefnu Landverndar breytast ekki, en sem fyrr eru þær fjórar. Náttúruvernd, loftslagsmál, sjálfbært samfélag og fræðsla. Á viðburðum og fundum Landverndar á síðasta starfsári kom ítrekað fram vilji almennra félaga til að Landvernd styðji veikari náttúruverndarfélag í dreifðum byggðum, stuðli að aukinni fræðslu, útivist og náttúruskoðun. En styðji jafnframt við aðgerðir í þágu náttúruverndar og krefjist betri stjórnsýslu í umhverfismálum.

Almennir félagar í Landvernd leggja áherslu á gott aðgengi að upplýsingum og að Landvernd efli fræðslu um náttúruvernd og loftslagsmál sem órofa heild og mikilvægasta málefni samtímans. Félagar telja Grænfánann fyrirmynd fyrir almenna fræðslu Landverndar og öflugt verkfæri í fræðslu fyrir ungt fólk.

Stefna Landverndar er leiðarljós þegar kemur að því að forgangsraða áherslum samtakanna og mikilvægt er að hún endurspegli vilja félagsfólks á hverjum tíma.



NÁTTÚRUVERND



LOFTSLAGSMÁL



SJÁLFBÆRNI



FRÆÐSLA



LANDVERND